

ความท้าทายของผู้สอบบัญชีต่อการตรวจสอบการทุจริตในงบการเงิน
ในยุคชีวิตวิถีใหม่

Challenging of Auditors in Fraud Auditing with Financial Statements in
New Normal

สงกรานต์ ไกวงษ์

Songkran Gaivong

คณะการบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

School of Accountancy, Sripatum University Khonkaen Campus

Email: Songkran.gag@gmail.com

บทคัดย่อ

Received: December 25, 2021

Revised: March 11, 2022

Accepted: March 31, 2022

การทุจริตในงบการเงิน โดยปกติไม่สามารถตรวจพบหรือตรวจพบได้ยาก เพราะเกิดจากความตั้งใจของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในการแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความท้าทายของผู้สอบบัญชีต่อการทุจริตในงบการเงินยุคชีวิตวิถีใหม่ว่าจะสามารถตรวจสอบการทุจริตพบหรือไม่ โดยได้ศึกษาการรวบรวมข้อมูลจากบทความวิชาการ บทความวิจัย และมาตรฐานการสอบบัญชีที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตและการตรวจสอบในงบการเงิน นำมาวิเคราะห์สรุปประเด็นสำคัญตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ผลจากการศึกษาพบว่าความท้าทายที่สำคัญได้แก่ 1) การนำเครื่องมือเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการตรวจสอบเพื่อการได้มาซึ่งพยานหลักฐานเอกสาร 2) การปฏิบัติงานการตรวจสอบและการสอบทานคุณภาพของงานต้องใช้เวลาและดุลยพินิจอย่างละเอียดและรอบคอบมากขึ้น 3) การทุจริตที่เกิดจากผู้บริหารขององค์กรเข้าแทรกแซงและการทุจริตนั้นมีนัยสำคัญในการแสดงความเห็นต่องบการเงินที่ทำการตรวจสอบ ผู้สอบบัญชีควรให้ความเห็นต่องบการเงินนั้นอย่างตรงไปตรงมาตามหลักฐานที่ได้รับหรือในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องก็ให้ถอนตัวออกจากการรับงานตรวจสอบนั้น ๆ เสีย ทั้งนี้ต้องพิจารณาว่ามีข้อกำหนดทางวิชาชีพหรือข้อกำหนดตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ว่าสามารถกระทำหรือไม่

คำสำคัญ : การทุจริตในงบการเงิน, ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต, รายงานผู้สอบบัญชี

Abstract

Fraud in the financial statement is usually undetectable or difficult to be detected. Fraud arises from the intentions of individual or group of people to gain the benefits for oneself or the group. This article purpose is to examine the challenges of the auditors against fraud in the new normal time. The study derived from the collected information of the academic articles, research papers and Thailand auditing standards related to fraud and auditing's in the financial statements. That information has been analyzed to which subjected the current situations. It found that there were 3 essential challenges. 1) Apply new technology tools to derive the document evident 2) Conducting the auditing and reviewing the quality of work requires more time and more considerations. 3) fraud caused by the organization top' management interception. That fraud is significant affect to the financial statement. The auditors shall make a concise correct direction to what the audit findings and supported evidences. The auditors shall deny to work with the frauded cases that he or she cannot work properly. To do such the way, auditors shall consider the constrain of the related rules or acts.

Keywords: Financial Statement Fraud, Certified Public Accountant, Auditor report

บทนำ

เป็นที่ทราบดีว่าการแพร่ระบาดของ ไวรัสโควิด-19 ก่อให้เกิดแนวทางใหม่ของมนุษย์ เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้บริโภคและผู้ผลิตในยุคชีวิตวิถีใหม่ การใช้ชีวิตประจำวันและการรุดหน้าของระบบออนไลน์ ผลของการแพร่ระบาดของ ไวรัสโควิด-19 ดังกล่าวกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโลกอย่างรุนแรงและเป็นวงกว้าง ทำให้ระบบเศรษฐกิจโลกเข้าสู่ภาวะถดถอยเป็นอย่างมาก ธุรกิจประเภทที่สามารถปรับตัวได้จะยังคงอยู่รอดและสามารถเติบโตต่อไปได้ สำหรับวิชาชีพบัญชีจำเป็นต้องปรับวิธีการทำงานให้ยืดหยุ่นตามสถานการณ์ จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องค้นหาแนวทางการทำงานใหม่ ๆ เพื่อรองรับการทำงานในยุคไวรัสโควิด-19 จะเห็นได้จากการรื้อโครงสร้างระบบเศรษฐกิจให้หลากหลายรูปแบบ สกุลเงินดิจิทัลบิตคอยน์ (Bitcoin) มีราคาสูงอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนเป็นต้น ซึ่งส่งผลหล่อลื่นต่อการตัดสินใจของนักลงทุนให้นำเงินมาลงทุน จากการศึกษาพบว่าอาชญากรรมทางเศรษฐกิจมีวิวัฒนาการที่เข้มข้นขึ้นทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดที่จะสร้างความมั่งคั่งให้กับตนและพรรคพวก ดังตัวอย่างบทความของ สมชาย ศุภธาดา. (2553) กล่าวถึงบทความของ Association of Certified Fraud Examiners(ACFE) ตีพิมพ์ใน 2010 Global Fraud Study “Report to the Nation on Occupational Fraud and Abuse” มีการสำรวจกรณีศึกษาครอบคลุมมากถึง 106 ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวม 1,843 กรณีศึกษา ซึ่งผลการสำรวจถึงต้นทุนความสูญเสียของการทุจริตที่สำคัญสรุปได้ดังนี้ 1) ในหลาย ๆ ภูมิภาคการทุจริตเกิดที่ฝ่ายบัญชีมากที่สุด และในแถบเอเชียการทุจริตจะเกิดขึ้นกับฝ่ายขายมากกว่าฝ่ายอื่น ๆ 2) การทุจริตในรูปแบบการยกยอกสินทรัพย์การเกิดทุจริตมีความถี่มาก แต่มูลค่าความเสียหายกลับน้อยกว่าการทุจริตปรับแต่งงบการเงินหรือเรียกว่าทุจริตในงบการเงิน ซึ่งมีความถี่น้อยเกิดขึ้นประมาณ 4% ของกรณีศึกษาแต่มีผลของความเสียหายมากที่สุด 3) การตรวจสอบบัญชีปกติไม่สามารถตรวจค้นหาการทุจริตได้พบ ส่วนที่ถูกตรวจพบมักจะได้รับแจ้งเบาะแสการทุจริตและมีความถี่เกิดขึ้นมากกว่า 2 เท่าของการตรวจสอบภายใน 4) มัธยฐาน (Median) ความสูญเสียจากการทุจริตในระดับพนักงาน ความสูญเสียจากการกระทำเกิดจากผู้ขายสูงกว่าผู้หญิงถึง 36% ระดับผู้จัดการความสูญเสียเกิดจากผู้ขายกระทำผิดสูงกว่าผู้หญิงถึง 67% และระดับผู้บริหารหรือเจ้าของกิจการความสูญเสียเกิดจากผู้ขายกระทำผิดสูงกว่าผู้หญิงถึง 32.5% สำหรับในประเทศไทยสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์(ก.ล.ต.) มีข่าวกล่าวโทษกิจการในตลาดหลักทรัพย์เกี่ยวกับการทุจริตเป็นประจำทุกปีซึ่งแนวโน้มจะมีมากขึ้นเรื่อย ๆ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความท้าทายของผู้สอบบัญชีต่อการทุจริตในงบการเงินในยุคชีวิตวิถีใหม่ ผู้เขียนเน้นศึกษาเฉพาะความท้าทายในการตรวจสอบว่ามีเหตุการณ์ใดบ้างที่ทำให้ผู้สอบบัญชีพบกับความยุ่งยากลำบากมากขึ้นในยุคชีวิตวิถีใหม่ และเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีหลากหลายประเภทที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ไม่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญจากการทุจริตและจะแสดงความเห็นในรายงานการตรวจสอบอย่างไร การศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สอบบัญชีเพื่อใช้เป็นแนวทางให้ระมัดระวังในการทำงาน การใช้ดุลยพินิจ และใช้วิธีการตรวจสอบงบการเงินหลากหลายวิธีให้มากขึ้น โดยเฉพาะงบการเงินที่มีการทุจริตแอบแฝงอยู่ ผู้สอบบัญชีอาจจะใช้วิธีการตรวจสอบแบบสืบสวน สืบสวน ซึ่งในปัจจุบันควรนำมาประยุกต์กับงานตรวจสอบของผู้สอบบัญชีและนำมาใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการตรวจสอบงบการเงินที่ทำการตรวจสอบนั้น

คำจำกัดความ ประเภทของการทุจริต และปัจจัยของการทุจริต

1. **คำจำกัดความการทุจริต (Fraud Definition)** มาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 240 (2555) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “การทุจริต” หมายถึง การกระทำอันตั้งใจโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งรวมถึง ผู้บริหารของกิจการ ผู้มีหน้าที่ในการกำกับดูแล พนักงาน หรือบุคคลที่สาม ที่มีพฤติกรรมหลอกลวงเพื่อให้มาซึ่งความได้เปรียบที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ยุติธรรม Hopwood, Leiner and Young. (2009) ได้ให้คำจำกัดความว่า “การมีเจตนาที่จะหลอกลวง เพื่อที่จะมาซึ่งสินทรัพย์จากผู้ที่ถูกเป็นเยื่อ” และประมวลกฎหมายอาญา. (2542) มาตรา 1 กำหนดว่า “โดยทุจริต” หมายถึง เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น

สรุปคำจำกัดความคำว่า “การทุจริต” ก็คือการกระทำใด ๆ ที่แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนหรือพวกพ้องของตนเอง ซึ่งมีพฤติกรรมหลอกลวงที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

2. **ประเภทของการทุจริต** การทุจริตแบ่งออกเป็น 3 ประเภท (Association of Certified Fraud Examiners: ACFE, 2012) แยกอธิบายได้ดังนี้

2.1 การคอร์รัปชัน (Corruption) เป็นการทุจริตโดยใช้อำนาจหน้าที่งานแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ เช่น การรับเงินหรือผลประโยชน์ใด ๆ จากกิจการที่มาประมูลงาน การจัดซื้อจัดจ้าง การจ่ายค่าธรรมเนียมเพื่อสิทธิพิเศษ หรือ การเรียกรับผลประโยชน์จากหน้าที่งาน เป็นต้น

2.2 การยักยอกสินทรัพย์ (Asset Misappropriation) การยักยอกสินทรัพย์ขององค์กรแบ่งออกเป็น 2 ประการคือ การยักยอกเงินสด และการยักยอกสินทรัพย์อื่น ๆ เช่น การยักยอกเงินสดในมือ ยักยอกเงินสดที่ต้องนำเข้าธนาคาร ยักยอกเงินสดที่ยังไม่บันทึกบัญชีขององค์กร ยักยอกเงินสดจากการเบิกจ่ายเงินสด หรือยักยอกสินทรัพย์ที่อยู่ในบัญชีขององค์กรไปใช้เพื่อประโยชน์ตนเอง

2.3 การทุจริตในงบการเงิน (Financial Statement Fraud) เป็นการกระทำโดยมีการแก้ไขข้อมูลในงบการเงินเพื่อการบิดการหนึ่ง เช่น บันทึกสินทรัพย์หรือรายรับมากเกินไปหรือน้อยเกินไป การเปิดเผยข้อมูลไม่ครบถ้วน การตกแต่งข้อมูล หรือ การตกแต่งเอกสารภายในและภายนอกในการบันทึกบัญชี ทำให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจผิดในผลการดำเนินงานของกิจการ

สำหรับมาตรฐานการสอบบัญชีรหัส 240 (2555) ได้อธิบายถึงประเภทของการทุจริตไว้ 2 ประเภทได้แก่

(1) การจัดทำรายงานทางการเงินที่ทุจริตที่เกี่ยวข้องกับการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงโดยตั้งใจ รวมถึงการละเลยการแสดงจำนวนเงินหรือการเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินเพื่อที่จะปิดบังผู้ใช้งบการเงิน อาจมีสาเหตุมาจากความพยายามของผู้บริหารที่จะแก้ไขตัวเลขในผลกำไร เพื่อที่จะปิดเบี่ยงให้ผู้ใช้งบการเงินมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับผลประกอบการและความสามารถในการทำกำไรของกิจการ โดยการสร้างตัวเลขผลกำไรของกิจการให้เพิ่มขึ้นซึ่งอาจเริ่มต้นมาจากการกระทำเรื่องเล็กน้อยหรือการแก้ไขข้อสมมติที่ไม่เหมาะสม

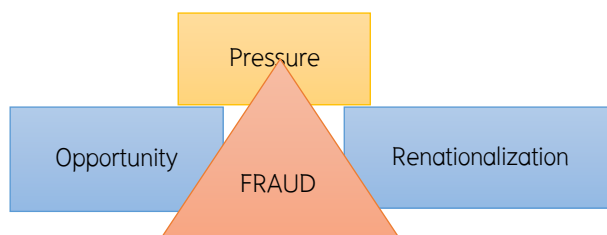
(2) การใช้สินทรัพย์ในทางที่ไม่เหมาะสมหรือการยักยอกสินทรัพย์ของกิจการ บ่อยครั้งเป็นการกระทำโดยพนักงานในจำนวนเงินที่เล็กน้อยและไม่มีสาระสำคัญอย่างไรก็ตาม การใช้สินทรัพย์ในทางที่ไม่เหมาะสมอาจเกี่ยวข้องกับผู้บริหารซึ่งโดยทั่วไปสามารถที่จะปลอมแปลงหรือปกปิดการใช้สินทรัพย์ในทางที่ไม่เหมาะสมได้มากกว่า และเป็นการยากที่จะตรวจพบ ทั้งนี้การใช้สินทรัพย์ในทางที่ไม่เหมาะสมอาจเกิดขึ้นได้หลายวิธีตามสถานการณ์ที่แตกต่างกัน

สรุป ประเภทของการทุจริตประกอบไปด้วย การคอร์รัปชัน การยักยอกสินทรัพย์หรือการใช้สินทรัพย์ในทางที่ไม่เหมาะสม และการทุจริตในงบการเงิน แต่สำหรับประเภทของการทุจริตตามมาตรฐานการสอบบัญชีรหัส 240 มี 2 ประเด็น คือ 1) การทุจริตในงบการเงินหรือเรียกว่าการจัดทำรายงานทางการเงินที่ทุจริตเกี่ยวข้องกับการ

แสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงหรือการทุจริตในงบการเงิน 2) การยกยอกสินทรัพย์หรือเรียกว่าการใช้สินทรัพย์ในทางที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากมาตรฐานการสอบบัญชีกำหนดความรับผิดชอบให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบงบการเงินและรายงานแสดงความเห็นต่องบการเงินของกิจการ ในมาตรฐานการสอบบัญชีฉบับนี้จึงไม่ได้กล่าวถึง การคอร์รัปชัน

3. ปัจจัยของการทุจริต

Donald Cressey ได้นำเสนอกรอบแนวคิดสามเหลี่ยมการทุจริต (Fraud Triangle) Singleton, Singleton, Bologna & Lindquist, (2006) แสดงในภาพที่ 1 สาเหตุหรือปัจจัยที่ก่อให้เกิดการทุจริตมี 3 ประการที่เรียกว่า The Fraud Triangle

ภาพที่ 1 The Fraud Triangle

3.1 แรงกดดัน (Pressure) เป็นสิ่งกระตุ้นหรือเหตุจูงใจให้มนุษย์กระทำการทุจริต เช่น ภาวะทางการเงินส่วนบุคคล ติดการพนัน ผ่อนสินทรัพย์หลาย ๆ ชนิดพร้อมกัน การเลื่อนตำแหน่งไม่สอดคล้องกับความคาดหวัง การให้พนักงานออกหรือคาดว่าจะให้ออกในอนาคต เป็นต้น

3.2 โอกาส (Opportunity) ผู้ที่ทำการทุจริตจะเป็นผู้ที่มีความรู้และมีโอกาสเอื้ออำนวยในการกระทำทุจริต เช่น มีเงินสดในมือจำนวนมาก สินค้าคงเหลือมีจำนวนน้อยแต่มูลค่าสูง สินทรัพย์ที่เปลี่ยนมือได้ง่าย เป็นต้น

3.3 ทักษะ/การหาเหตุผลอันสมควร (Attitude/Rationalization) ผู้กระทำผิดมักจะมีเหตุผลเข้าข้างตนเองเพื่ออาศัยช่องว่างของระบบการควบคุมภายในในการกระทำทุจริต เช่น ผู้บริหารไม่ได้แบ่งแยกระหว่างรายการส่วนตัวกับรายการทางธุรกิจ การนำสินทรัพย์ของกิจการไปใช้ถือเป็นการยืมชั่วคราวและจะนำกลับมาคืนในวันต่อไป เป็นต้น

สรุปว่าบุคคลที่จะกระทำการทุจริตมีองค์ประกอบอยู่ 3 ด้าน แต่อย่างไรก็ตามหากบุคคลได้ถูกปลูกฝังให้มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำรงชีวิตสูงก็จะส่งผลต่อการไม่กระทำการทุจริต ก็คืออยากจะทำแต่สุดท้ายไม่ได้กระทำเพราะบุคคลมีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตนั่นเอง

การทุจริตในงบการเงิน

1. งบการเงิน (Financial Statement)

คำจำกัดความหรือความหมายงบการเงิน สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. (2562) มาตรฐานการบัญชี เรื่องการนำเสนองบการเงิน ฉบับที่ 1 ให้ความหมายคือ งบการเงินที่จัดทำขึ้นเพื่อสนองความต้องการของผู้ใช้งบการเงินซึ่งไม่อยู่ในฐานะที่จะเรียกร้องให้กิจการจัดทำรายงาน ที่มีการดัดแปลงตามความต้องการข้อมูลที่เฉพาะเจาะจง

สรุป งบการเงิน (Financial Statement) คือ รายงานทางการเงิน เพื่อแสดงฐานะการเงิน ผลการดำเนินงานและกระแสเงินสดของกิจการในงวดบัญชีที่ดำเนินงานของธุรกิจ

2. การทุจริตในงบการเงิน (Financial Statement Fraud)

การทุจริตในงบการเงินทางบัญชีจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การตกแต่งงบการเงิน สถิตาภรณ์ สินจรรย์ศักดิ์. (2556) ได้ศึกษาถึงการตกแต่งบัญชีในงบการเงิน ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ทำให้กำไรต่อหุ้นเป็นไปตามที่ต้องการหรือทำให้กำไรต่อหุ้นมีมูลค่าสูง เพื่อทำให้ราคาหุ้นของกิจการดูดีดึงดูดผู้ลงทุนแต่แท้จริงแล้วสถานะทางการเงินและผลการดำเนินงานของกิจการไม่เป็นจริงตามที่รายงานหรือนำเสนอในงบการเงิน ในบางครั้งมีการตกแต่งงบการเงินให้กำไรน้อยลงเพื่อต้องการหลบหลีกภาษีหรือต้องการเสียภาษีน้อยลง วิธีการการตกแต่งงบการเงินที่พบบ่อยได้แก่

2.1 การเลื่อนการรับรู้รายได้หรือการไม่รับรู้รายได้ให้ตรงกับงวดบัญชีปัจจุบัน การตกแต่งบัญชีลักษณะนี้กิจการต้องการที่จะชะลอการรับรู้รายได้ให้ช้าลง หวังผลให้งบการเงินงวดปัจจุบันมีกำไรน้อยลงตามความต้องการ ซึ่งส่งผลให้การคำนวณภาษีลดน้อยลงทำให้กรมสรรพากรจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลได้น้อยกว่าความเป็นจริง

2.2 การปรับเพิ่มมูลค่าของสินทรัพย์ เป็นการตกแต่งตัวเลขมูลค่าสินทรัพย์ให้สูงขึ้นโดยการบันทึกบัญชีเป็นสินทรัพย์ไม่มีตัวตน การกระทำเช่นนี้เพื่อต้องการให้นักลงทุนมาร่วมลงทุนเพิ่มกับกิจการ โดยกิจการไม่มีสินทรัพย์อยู่จริง เช่น การจดทะเบียนเพิ่มทุน (หุ้น) มีการบันทึกบัญชีเป็นบัญชี ค่าลิขสิทธิ์ เพื่อสร้างมูลค่าสินทรัพย์ให้สูงขึ้น เป็นที่สนใจของนักลงทุนโดยเจ้าของไม่ได้นำเงินมาลงทุนจริงในกิจการ สิ่งที่เกิดขึ้นนี้จะสร้างความเสียหายให้กับนักลงทุนในอนาคต เพราะกิจการไม่มีสินทรัพย์อยู่จริงนั่นเอง

2.3 การปกปิดหนี้สิน จะเกิดขึ้นในกรณีกิจการมีทางเลือกในการบันทึกบัญชี เช่น การเช่าซื้อรถยนต์ เกิดจากการบัญชีมีทางเลือกการบันทึก 2 รูปแบบ กิจการมักจะเลือกวิธีเป็นสัญญาเช่าดำเนินงาน แทนที่จะเลือกวิธีสัญญาเช่าทางการเงิน ซึ่งจะทำให้กิจการรับรู้เงินที่จ่ายเป็นค่าใช้จ่ายประจำงวด แทนที่จะบันทึกเป็นภาระหนี้สินของกิจการ เพราะการมีหนี้สินจำนวนมากแสดงถึงฐานะการเงินของกิจการไม่ดี ก่อให้เกิดความเสี่ยงและมีภาระที่จะจ่ายดอกเบี้ยในอนาคต จะทำให้นักลงทุนไม่สนใจที่จะลงทุนร่วมกับกิจการ

2.4 ไม่ตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ กรณีที่กิจการมีลูกหนี้ที่เกิดจากการค้าขายของกิจการ ตามมาตรฐานการบัญชีกำหนดให้ประมาณการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ กิจการคาดว่าจะไม่สามารถเก็บเงินจากลูกหนี้ที่มีอยู่ในบัญชี การตกแต่งโดยไม่ตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ จะทำให้กิจการแสดงบัญชีสินทรัพย์สูง และแสดงค่าใช้จ่ายต่ำกว่าความเป็นจริง การตกแต่งตัวเลขลักษณะนี้กระทำเพื่อให้งบแสดงฐานะการเงินและงบกำไรขาดทุนดูดี ส่งผลกระทบต่อผู้ใช้งบการเงินที่นำไปใช้ในการตัดสินใจผิดพลาดได้โดยเฉพาะกลุ่มนักลงทุน

2.5 บันทึกค่าใช้จ่ายเป็นค่าใช้จ่ายจ่ายล่วงหน้า เพื่อหลบเลี่ยงไม่บันทึกค่าใช้จ่ายของกิจการ แต่บันทึกเป็นค่าใช้จ่ายจ่ายล่วงหน้าซึ่งเป็นบัญชีสินทรัพย์ ผลกระทบต่องบการเงินก็คือ ค่าใช้จ่ายต่ำกว่ากำไรสูง และกิจการมีสินทรัพย์สูง ทำให้งบการเงินดูดีในสายตาของนักลงทุนทั้งที่กิจการไม่ได้มีกำไรเกิดขึ้นจริง

2.6 การบันทึกรายได้ปลอม เป็นการสร้างรายได้ปลอมในการบันทึกบัญชีโดยเฉพาะกิจการที่เป็นกิจการพ่อ แม่ ลูกหรือกิจการในเครือหลาย ๆ กิจการที่มีการบันทึกบัญชีระหว่างกัน รายได้หรือขายปลอมที่บันทึกในบัญชีไม่ได้เกิดขึ้นจริง จะส่งผลให้งบการเงินมีผลดำเนินการที่ดี ราคาหุ้นจะเพิ่มสูงขึ้นเป็นที่สนใจของนักลงทุนให้เข้ามาลงทุนได้นำเสนอกรอบแนวคิดการทุจริต

3. สัญญาณเตือนภัยจากการทุจริตในงบการเงินที่พบบ่อย การตรวจสอบในเบื้องต้นถ้าพิจารณาจากงบการเงินโดยคร่าว ๆ แล้วมักจะพบสัญญาณในการทุจริตในงบการเงิน โดย สถิตาภรณ์ สินจรรย์ศักดิ์. (2556) อธิบายถึงสัญญาณเตือนภัยจากการตกแต่งงบการเงิน ดังนี้ 1) มีระยะเวลาการเก็บเงินจากลูกหนี้ช้ากว่าเงื่อนไขที่กิจการกำหนด 2) มีหนี้สูญจำนวนมากเกิดขึ้น 3) สินค้าคงคลังสูงมากผิดปกติและบัญชีสินค้าไม่ตรงกับสต็อกสินค้า 4) ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูง/ต่ำในแต่ละงวดไม่มีความสม่ำเสมอ 5) ยอดรายได้/ยอดขายเพิ่มสูงขึ้นแต่กำไรลดลง 6) มีการบันทึก

ตัดจำหน่ายบ่อยครั้ง หรือตัดจำหน่ายในรายการที่ดูซับซ้อนมากเกินไป 7) อัตราส่วนสำคัญ ๆ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว 8) ผลดำเนินงานคงที่ แม้ว่าจะมีความผันผวนสูงทางเศรษฐกิจหรืออุตสาหกรรมนั้น 9) บันทึกลูกหนี้หรือรายได้รับรู้สูงแต่ยังไม่ได้เงิน 10) กิจการรายงานผลการดำเนินงาน (กำไรสุทธิ) ออกมาดูดีแต่ในงบกระแสเงินสดกลับมีตัวเลขไม่สอดคล้องกัน 11) รายงานของผู้สอบบัญชีได้แสดงความเห็นยาวผิดปกติแต่สาระสำคัญลดลง 12) มีการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีใหม่บ่อย

จากเหตุการณ์ข้างต้นผู้เขียนมีความเห็นว่า สัญญาณเตือนภัยจากการตกแต่งงบการเงินรวมถึงวิธีการตกแต่งงบการเงินมีหลากหลายวิธีเป็นเพียงตัวอย่างบางตัวอย่างที่สำคัญเท่านั้น อย่างไรก็ตามการตกแต่งตัวเลขในงบการเงินไม่ว่าจะกระทำด้วยวิธีการใดก็ตาม ถ้าผู้สอบบัญชีตรวจสอบตามมาตรฐานการสอบบัญชีอย่างรอบคอบระมัดระวังและใช้ดุลยพินิจของผู้ประกอบวิชาชีพอย่างเต็มความสามารถในการตรวจสอบการทุจริตซึ่งอาจจะกระทำด้วยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจของผู้จัดทำบัญชีหรือผู้บริหารก็ตาม

ความรับผิดชอบต่อการทุจริต

ความรับผิดชอบต่อการทุจริตจะเกี่ยวข้องกับหลายฝ่ายในองค์กรในที่นี่จะกล่าวถึงเฉพาะ ความรับผิดชอบของผู้บริหารและผู้สอบบัญชีที่เกี่ยวข้องกับงบการเงินของกิจการ

1. ความรับผิดชอบของผู้บริหาร

ผู้บริหารมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการทุจริตในองค์กร พิจารณาถึงความเสี่ยงที่เกิดขึ้น และปรับระบบการควบคุมภายในให้รัดกุม เข้มข้นให้มากขึ้น สอดคล้องกับมาตรฐานการสอบบัญชีรหัส 240 (2555) และ ศิลปพร ศรีจันทเพร (2550) อธิบายถึงผู้บริหารของกิจการมีความรับผิดชอบในการป้องกันและตรวจพบการทุจริตและข้อผิดพลาด โดยการนำระบบบัญชีและระบบการควบคุมภายในที่เพียงพอมาใช้อย่างรัดกุมและต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยลดโอกาสการทุจริตและข้อผิดพลาดถึงแม้ว่าระบบดังกล่าวสามารถจัดการทุจริตและข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้ไม่ทั้งหมดก็ตาม นอกจากนี้ผู้บริหารควรจัดให้องค์กรมีสภาพแวดล้อมของการควบคุมและกำหนดแนวการปฏิบัติเพื่อให้องค์กรได้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

2. ความรับผิดชอบของผู้สอบบัญชีต่อการทุจริตในงบการเงิน

ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต (Certified Public Accountant: CPA) หรือ ผู้สอบบัญชีเป็นบุคคลที่ขึ้นทะเบียนและได้รับใบอนุญาตเป็นผู้สอบบัญชีรับอนุญาตจากสภาวิชาชีพบัญชี ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพ พ.ศ. 2547 หน้าที่หลักคือการตรวจสอบงบการเงินของธุรกิจที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล สร้างความเชื่อมั่นอย่างสมเหตุสมผลว่างบการเงินโดยรวมปราศจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ผู้สอบบัญชีจะถูกจัดเป็นบุคคลที่สาม ที่มีความเป็นกลางตรวจสอบ ประเมินผลของงบการเงินที่จัดทำโดยฝ่ายบริหาร และผู้สอบบัญชีจะแสดงความเห็นต่องบการเงินนั้น

เมื่อกล่าวถึงความรับผิดชอบของผู้สอบบัญชีต่อการทุจริตในงบการเงินโดยมาตรฐานการสอบบัญชีรหัส 240 (2555) และ ศิลปพร ศรีจันทเพร (2550) ได้อธิบายถึงข้อกำหนดของผู้สอบบัญชีไม่มีความรับผิดชอบในการป้องกันการทุจริตและข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นในองค์กร มาตรฐานการสอบบัญชีไม่อาจกำหนดให้ผู้สอบบัญชีต้องรับผิดชอบในเรื่องดังกล่าวนี้ แต่การทุจริตและข้อผิดพลาดอาจมีผลทำให้งบการเงินแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอย่างมีสาระสำคัญ ซึ่งทำให้งบการเงินไม่ถูกต้องตามที่ควร ดังนั้นผู้สอบบัญชีจึงควรประเมินความเสี่ยงและกำหนดวิธีการตรวจสอบ เพื่อให้ได้ความเชื่อมั่นอย่างมีเหตุผลว่างบการเงินมิได้แสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ซึ่งเกิดจากการทุจริตหรือข้อผิดพลาดนั้น

สรุปแล้วการทุจริตในองค์กรจะเป็นความรับผิดชอบโดยตรงของผู้บริหาร ส่วนผู้สอบบัญชีจะตรวจสอบงบการเงินเพื่อให้ได้มาซึ่งหลักฐานการตรวจสอบว่าข้อมูลในงบการเงินไม่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเนื่องมาจากการทุจริตและข้อผิดพลาด ผู้สอบบัญชีจึงมีการสื่อสารให้ผู้ใช้งบการเงินทราบว่างบการเงินดังกล่าวนั้นถูกต้องหรือไม่ การสื่อสารดังกล่าวจะทำผ่านหน้ารายงานของผู้สอบบัญชีนั่นเอง

ความท้าทายที่เกิดขึ้นกับผู้สอบบัญชีในการตรวจสอบการทุจริตในงบการเงินในยุคชีวิตวิถีใหม่

การแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ที่เรียกว่า ไวรัสโควิด-19 ทำให้รัฐบาลมีมาตรการต่าง ๆ รักษาระยะห่างทางสังคม (Social Distance) ทำให้วิธีการตรวจสอบของผู้สอบบัญชีมีความยุ่งยากขึ้น ยิ่งมีการตรวจพบทุจริตในองค์กร ความท้าทายก็เกิดขึ้นกับผู้สอบบัญชี ผู้เขียนนำเสนอเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 การได้ซึ่งหลักฐานการตรวจสอบด้วยระบบ Online

สิ่งที่ต้องพิจารณาในการปฏิบัติงานตรวจสอบ สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ (2563) บทความจาก TFAC และ IFAC ได้อธิบายถึง วิธีการได้มาซึ่งหลักฐานการสอบบัญชีจะขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงและสภาพแวดล้อมของการตรวจสอบ และลักษณะของความเสี่ยงที่กำหนดไว้ ซึ่งอาจรวมถึง การรวบรวมหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือเอกสารหลักฐานในรูปแบบสแกน (Scanned Documentation) จากลูกค้า การใช้เทคโนโลยีที่จะปฏิบัติงานเหมือนการทดสอบการปฏิบัติ (Walkthrough) และทดสอบการควบคุมผ่านทางแบ่งปันหน้าจอสด (Live Screen Shares) และวิดีโอสด (Live Video) หรือโปรแกรมการประชุม Online ต่าง ๆ

ทั้งนี้ ผู้สอบบัญชีต้องพิจารณาความน่าเชื่อถือของหลักฐานการสอบบัญชีที่ได้รับ และสิ่งสำคัญที่ได้รับจากการทำความเข้าใจกระบวนการและการควบคุมในการจัดทำเอกสารของลูกค้า ซึ่งผู้สอบบัญชีอาจจำเป็นต้องพิจารณาวิธีการอนุมัติเอกสารในระดับต่าง ๆ รวมถึงหลักฐานการสอบบัญชีที่ได้รับจากแหล่งข้อมูลภายในและแหล่งข้อมูลภายนอกให้สอดคล้องกัน

ประเด็นที่ 2 เอกสารประกอบมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพล้อม

สิ่งที่ต้องพิจารณาในการปฏิบัติงานตรวจสอบ สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ (2563) บทความจาก TFAC และ IFAC ได้อธิบายถึง ผู้สอบบัญชีจำเป็นต้องพิจารณาความสมเหตุสมผล ของการประเมินการดำเนินงานต่อเนื่อง และการประมาณการทางบัญชีอื่น ๆ ของผู้บริหาร สิ่งที่สำคัญ คือ การใช้การสังเกต สงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ สำหรับการใช้ดุลยพินิจและข้อสมมติที่จัดทำขึ้นโดยผู้บริหาร ในการจัดทำเอกสารหลักฐานอย่างทันที่ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในสภาพแวดล้อมปัจจุบัน การตัดสินใจอาจสมเหตุสมผลในช่วงเวลาหนึ่ง แต่หากสถานการณ์นั้นเปลี่ยนแปลงไปไม่จำเป็นต้องกลับไปพิจารณาในการจัดทำใหม่และเอกสารประกอบ เป็นสิ่งที่จะต้องอธิบายถึงการตรวจสอบพร้อมเหตุผลที่ได้จากงานตรวจสอบนั้น และอาจจะใช้ดุลยพินิจที่ซับซ้อนมากขึ้นสำหรับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

ประเด็นที่ 3 ทำความเข้าใจกับระบบบัญชีที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่

สิ่งที่ต้องพิจารณาในการปฏิบัติงานตรวจสอบ สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ (2563) บทความจาก TFAC และ IFAC ได้อธิบายถึงการจัดทำบัญชีจะต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีผลต่อการดำเนินงานของกิจการอย่างมาก มีหลายองค์กรต่างเริ่มมองเห็นถึงข้อได้เปรียบในการใช้ซอฟต์แวร์คลาวด์กับขั้นตอนการทำงานต่าง ๆ เพราะทีมงานสามารถเข้าถึงระบบการทำงานได้ผ่านระบบคลาวด์โดยไม่จำเป็นต้องเข้าทำงานในสำนักงานและสามารถทำงานผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ได้ อีกทั้งยังสามารถเข้าถึงข้อมูลส่วนรวมของกิจการ เข้าถึงผังระบบงานต่าง ๆ ที่ถูกรวบรวมไว้ และยังสามารถรองรับความปลอดภัยช่วยลดปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในการทำงาน และยังรักษา

มาตรฐานการทำงานได้เป็นอย่างดีของระบบคลาวด์ ด้วยเหตุนี้ผู้สอบบัญชีต้องมีความรู้ด้านแนวคิดการบริหารจัดการมีความเข้าใจพื้นฐานด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะระบบสารสนเทศทางการบัญชีที่ใช้ในปัจจุบันนี้

ประเด็นที่ 4 การสอบทานคุณภาพงานมากขึ้น

สิ่งที่ต้องพิจารณาในการปฏิบัติงานตรวจสอบ สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์.(2563) บทความจาก TFAC และ IFAC ได้อธิบายถึง ที่มงานของผู้สอบบัญชี ที่ทำการตรวจสอบคุณภาพงาน การสอบทานอาจจำเป็นต้องใช้วิธีการที่แตกต่างออกไปในสภาพแวดล้อมการปฏิบัติงานปกติที่เคยกระทำ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพระหว่างผู้สอบทานและกลุ่มผู้ปฏิบัติงานตรวจสอบเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องรักษาไว้ ผู้สอบบัญชีจะต้องใช้ดุลยพินิจอย่างมีนัยสำคัญมากขึ้นกว่าเดิมตลอดทุกขั้นตอนของการตรวจสอบและผู้สอบทานจะต้องประเมินวัตถุประสงค์ของเรื่องเหล่านั้นให้ชัดเจน หากผู้สอบทานพิจารณาประเด็นการใช้ดุลยพินิจที่มีนัยสำคัญได้เร็ว สำหรับการปฏิบัติงานตรวจสอบกิจการขนาดเล็กหรือขนาดย่อมอาจจำเป็นต้องมีส่วนร่วมระหว่างผู้สอบบัญชีกับผู้สอบทานภายนอก ดังนั้นการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพระหว่างผู้สอบทานและกลุ่มผู้ปฏิบัติงานตรวจสอบเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องรักษาไว้ ก็คือการทำงานเป็นทีมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการตรวจสอบนั่นเอง

ประเด็นที่ 5 การเข้าแทรกแซงของผู้บริหารกรณีผู้บริหารระดับสูงทุจริต

สิ่งที่ต้องพิจารณาในการปฏิบัติงานตรวจสอบ สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ (2561) บทความจาก TFAC และ IFAC ได้อธิบายถึงผู้สอบบัญชีต้องใช้ดุลยพินิจในการนำเสนอรายงานให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้ได้มาซึ่งหลักฐานประกอบงบการเงินที่จะให้มั่นใจว่าปราศจากข้อผิดพลาด (Error) และ การทุจริต (Fraud) ถ้าพบสิ่งบ่งชี้เหตุเกี่ยวกับการทุจริตต้องนำเสนอผู้บริหารในระดับที่เหมาะสมและคณะกรรมการตรวจสอบทันที ถ้าผู้บริหารระดับสูงมีส่วนร่วมในการทุจริตให้นำเสนอต่อผู้มีหน้าที่กำกับดูแลในระดับที่สูงขึ้นไปอีก ดังนั้นผู้สอบบัญชีถ้าพบสถานการณ์ลักษณะนี้จะเกิดอุปสรรคในการนำเสนอรายงานต่องบการเงินนั้นเป็นอย่างมาก ยิ่งเป็นการทุจริตในงบการเงินที่เกิดจากความตั้งใจของผู้บริหารระดับสูงขององค์กร

ประเด็นที่ 6 ระยะเวลาและต้นทุนที่ใช้ในการตรวจสอบ

สิ่งที่ต้องพิจารณาในการปฏิบัติงานตรวจสอบ สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ (2561) และ ภัชรพรรณ กรรณ และประเวศ เพ็ญภูมิกุล (2561) บทความได้อธิบายถึง ในการตรวจสอบของผู้สอบบัญชีสำหรับลูกค้าแต่ละรายมีความยากแตกต่างกัน ผู้สอบบัญชีต้องใช้ดุลยพินิจมากขึ้นในการนำเสนอประเด็นจากการตรวจสอบของลูกค้าที่มีสภาพแวดล้อมและความเสี่ยงแตกต่างกัน จะต้องใช้เวลาและกำลังที่มากขึ้นปฏิบัติงานตรวจสอบมากขึ้นในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ผู้สอบบัญชีอาจใช้เวลามากยิ่งขึ้นในการนำเสนอรายงานโดยเฉพาะประเด็นที่มีข้อสงสัยว่ามีการทุจริต ผู้สอบบัญชีจำเป็นต้องประเมินความเพียงพอและเหมาะสมของหลักฐานการสอบบัญชี และต้องใช้การสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพเพิ่มมากขึ้นด้วย หากผู้สอบบัญชีไม่สามารถได้รับหลักฐานการสอบบัญชีที่เหมาะสมเพียงพอ ผู้สอบบัญชีก็อาจจำเป็นต้องพิจารณาว่ารายงานของผู้สอบบัญชีสามารถนำเสนอส่งลูกค้ากว่ากำหนดได้หรือไม่ รวมถึงการแสดงความเห็นในรายงานแบบมีเงื่อนไข หรือแบบไม่ถูกต้องหรือแบบไม่แสดงความเห็นหากมีความจำเป็น

ประเด็นที่ 7 การแสดงความเห็นในรายงานการตรวจสอบ กรณีที่รับงานสอบบัญชีแล้ว

สิ่งที่ต้องพิจารณาในการปฏิบัติงานตรวจสอบ ศิลปพร ศรีจันทเพชร (2550) กล่าวถึงผู้สอบบัญชีควรพิจารณาว่า งบการเงินอาจแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญเนื่องจากการทุจริตและข้อผิดพลาด มีข้อบ่งชี้ถึงโอกาสที่จะมีการแสดงรายงานการเงินอย่างทุจริตหรือมีการใช้สินทรัพย์ไปในทางที่ไม่เหมาะสม ผู้สอบบัญชีควรกำหนดวิธีการตรวจสอบเนื้อหาสาระ เพื่อลดความเสี่ยงจากการไม่สามารถตรวจพบการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อ

ข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญให้อยู่ในระดับต่ำที่ยอมรับได้ รายงานการสอบบัญชีนั้น ผู้สอบบัญชีควรแสดงความเห็นอย่างมีเงื่อนไขกรณีมีสาระสำคัญ หรือแสดงความเห็นว่างบการเงินไม่ถูกต้องกรณีมีสาระสำคัญมากต่อบการเงิน หากได้รายงานการทุจริตหรือข้อผิดพลาดต่อผู้บริหารกิจการแล้วไม่ได้รับการแก้ไขในงบการเงินอย่างเหมาะสม

สรุปการแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีในเหตุการณ์ที่มีข้อสงสัยว่าหรือพบว่าการทุจริต ได้เสนอแนะหรือชี้แนะให้แก้ไขแล้ว แต่ไม่ได้รับการแก้ไข ผู้สอบบัญชีสามารถแสดงความเห็นในรายงานแบบมีเงื่อนไข หรือแบบไม่ถูกต้องหรือแบบไม่แสดงความเห็นต่อบการเงิน หากมีความจำเป็นแล้วแต่สถานการณ์ความเสี่ยงที่เป็นสาระสำคัญมากและแพร่กระจาย

ประเด็นที่ 8 การถอนตัวจากงานตรวจสอบ

สิ่งที่ต้องพิจารณาในการปฏิบัติงานตรวจสอบ มาตรฐานการสอบบัญชีรหัส 240 (2555) และ ศิลปพร ศรีจันเพชร (2550) ได้อธิบายว่าเมื่อตรวจพบการทุจริตหรือเหตุการณ์ที่ต้องทำให้ถอนตัวจากงานสอบบัญชี เช่น 1) กิจการไม่ได้ดำเนินการแก้ไขตามที่ผู้สอบบัญชีพิจารณาว่าจำเป็นในสถานการณ์นั้น ๆ แม้ว่าการทุจริตและข้อผิดพลาดจะไม่มีสาระสำคัญต่อบการเงินก็ตาม 2) ความเสี่ยงจากการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงซึ่งเป็นผลมาจากการทุจริตและข้อผิดพลาด มีสาระสำคัญมากหรือ 3) สถานการณ์ที่ผู้บริหารระดับสูงของกิจการมีส่วนเกี่ยวข้องกับการทุจริตและข้อผิดพลาด หากผู้สอบบัญชีถอนตัวเป็นไปได้ภายใต้กฎหมายหรือข้อบังคับที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการดังนี้

8.1 ปรีกษาหารือกับผู้บริหารในระดับที่เหมาะสมหรือผู้มีหน้าที่ในการกำกับดูแลถึงการถอนตัวของผู้สอบบัญชีจากงานสอบบัญชีและเหตุผลของการถอนตัวจากการสอบบัญชีนั้น

8.2 พิจารณามีข้อกำหนดของวิชาชีพหรือข้อกำหนดตามกฎหมายที่กำหนดให้ต้องรายงานต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่แต่งตั้งผู้สอบบัญชี หรือในบางกรณีรายงานต่อหน่วยงานกำกับดูแลให้ทราบถึงการถอนตัวของผู้สอบบัญชีจากงานสอบบัญชี และเหตุผลของการถอนตัวจากการสอบบัญชีนั้น

จากข้อมูลความท้าทายทั้ง 8 ข้อที่กล่าวมาข้างต้นผู้เขียนเสนอแนวทางสำหรับงานสอบบัญชีให้ยุคที่มีข้อมูลสลับซับซ้อน ยิ่งยากที่จะเข้าถึง ถ้าใช้วิธีการตรวจสอบแบบเดิมอาจจะต้องใช้เวลามากขึ้น หรืออาจจะเข้าไม่ถึงข้อมูลที่ต้องการได้ สิ่งที่ต้องพิจารณาเพื่อการพัฒนาให้ทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบันนำเสนอ ดังนี้

(1) พัฒนาด้านการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยในการตรวจสอบทุจริต ผู้เขียนเห็นสอดคล้องกับกิตติ เตชะเกษมบัณฑิตย์ (2563) กล่าวถึงนวัตกรรมเทคโนโลยีช่วยในงานตรวจสอบดังนี้

1) การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เป็นเทคโนโลยีสมองกลคอมพิวเตอร์ขั้นสูง สามารถประมวลผลเชิงลึกและสลับซับซ้อนได้ดี ผู้สอบบัญชีใช้ประโยชน์จากการวิเคราะห์ชุดข้อมูลขนาดใหญ่ช่วยระบุและประเมินความเสี่ยงในการวางแผนการตรวจสอบ และยังสามารถใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มข้อมูลขนาดใหญ่ ซับซ้อนได้เป็นอย่างดีละเอียด เพื่อนำมาสนับสนุนใช้เป็นหลักฐานการตรวจสอบและช่วยลดเวลาในการตรวจสอบ ดังนั้นเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ควรนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดการข้อมูลในการตรวจสอบงบการเงิน

2) เทคโนโลยีโดรน (Drone) หรืออาจจะเรียกว่าอากาศยานไร้คนขับ สามารถบังคับให้บินในระยะไกลได้ ผู้สอบบัญชีสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเข้าถึงเหตุการณ์การตรวจนับสินค้าคงเหลือของลูกค้า โดรนจะสามารถเพิ่มระดับความแม่นยำในการวัดปริมาณได้มากกว่าการใช้คนเข้าไปตรวจนับ และยังช่วยลดเวลาในการดำเนินการตรวจนับให้ลดลงอีกด้วย สินค้าบางชนิดที่เป็นอันตรายต่อผู้ตรวจนับ เช่น ก๊าซ วัตถุไวไฟ สารเคมีอันตราย ถ้าใช้โดรนในการเข้าตรวจนับยังเป็นผลดีต่อสุขภาพมีความปลอดภัย และลดการสัมผัสของผู้ตรวจนับได้อีกด้วยเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันมาก

3) เทคโนโลยีบล็อกเชน (Block Chain) เป็นการเก็บข้อมูลในรูปแบบหนึ่งให้ระบบเครือข่ายที่ทุกคนสามารถเข้าถึงและได้รับข้อมูลเดียวกัน จึงทำให้รู้ว่าใครมีสิทธิและเป็นเจ้าของข้อมูลเหล่านี้โดยข้อมูลจะถูกเก็บในแต่ ละบล็อกเชื่อมโยกันบนเครือข่ายเหมือนกับห่วงโซ่ การทำธุรกรรมต่าง ๆ ถูกบันทึกในบล็อกแล้วจะไม่สามารถเข้าไป เปลี่ยนแปลงข้อมูลใด ๆ ได้ การใช้ข้อมูลเหล่านี้จะสามารถช่วยในการตรวจสอบบัญชีด้านการตรวจสอบเนื้อหาของ รายการที่มีความสลับซับซ้อน โดยสามารถดึงข้อมูลจากบัญชีแยกประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์ได้ละเอียด ได้มากยิ่งขึ้น ยังสามารถลดเวลาในการตรวจสอบรวมทั้งข้อมูลจากบล็อกเชนจะเป็นข้อมูลมีความโปร่งใส เชื่อถือได้

(2) พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ พัฒนาผู้สอบบัญชีหรือผู้ช่วยผู้สอบบัญชีให้มีความ เชี่ยวชาญในการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในแบบเดิม สามารถค้นหาข้อมูลแบบสืบสวนเชิงลึกได้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่องานตรวจสอบ การได้มาซึ่งหลักฐานที่แสดงถึงความเชื่อมั่นว่ารายงานของผู้สอบบัญชีมีความ น่าเชื่อถือ เกี่ยวกับการทุจริตในงบการเงินให้เน้นย้ำการใช้จรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีอย่างจริงจังให้ ครอบคลุมถึง ภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบการสอดส่องดูแล เพิ่มความระมัดระวัง รวมทั้งหามาตรการและวิธีป้องกันไม่ให้เกิดขึ้น อีก เพื่อปกป้องเกียรติศักดิ์ของวิชาชีพ ไม่ให้ต้องเสื่อมเสียไปด้วยการกระทำของนักวิชาชีพบัญชีกันเอง

(3) หน่วยงานกำกับดูแล ได้แก่ สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ กรมสรรพากร กรมพัฒนา ธุรกิจการค้าและตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ต้องมีการปรับเปลี่ยนพัฒนา หลักเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับ มาตรฐานรายงานทางการเงิน มาตรฐานการบัญชี และมาตรฐานการตรวจสอบบัญชี ให้เป็นสากลและปรับให้เข้ากับ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างทันที่ ควบพิจารณาพัฒนาเทคโนโลยีบล็อกเชน (Block chain) เข้ามาใช้เชื่อมต่อ เครือข่ายข้อมูลทางการเงินและการบัญชีระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลด้วยกัน เครือข่ายของผู้ทำบัญชีและธุรกิจขนาด เล็ก ขนาดใหญ่เข้าด้วยกันเป็นหนึ่งเดียว มีระบบจัดการข้อมูลอย่างโปร่งใส ยากต่อการทุจริตในการปรับแก้ตัวเลข หรือปลอมแปลงข้อมูลต่าง ๆ ในระบบ

แต่อย่างไรก็ตามการนำสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาช่วยในการตรวจสอบก็ต้องพิจารณาถึงต้นทุนที่เสียไปกับผลประโยชน์ที่ ได้รับ เมื่อลงทุนไปแล้วคุ้มค่างกับผลประโยชน์ที่ได้รับหรือไม่ โดยเฉพาะประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติของ พวกเรา

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาถึงความท้าทายของผู้สอบบัญชีต่อการทุจริตในงบการเงินในยุคชีวิตวิถีใหม่นั้น พบว่าความท้าทาย ของผู้สอบบัญชีที่ทำให้เกิดความยุ่งยาก ลำบากใจในการตรวจสอบงบการเงินที่มีการทุจริตโดยสรุปดังนี้ 1) ผู้สอบ บัญชีรวมถึงทีมงานต้องมีความเข้าใจและสามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ ใช้ดุลพินิจอย่างรอบคอบกับเอกสาร ประกอบมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมยุคชีวิตวิถีใหม่ 2) การสอบทานคุณภาพงาน ทีมงานผู้ปฏิบัติงานสอบ ทานคุณภาพจำเป็นต้องใช้วิธีการที่แตกต่างกันในสภาพแวดล้อมการปฏิบัติงานและคำนึงถึงระยะเวลาและต้นทุนที่ใช้ ในการตรวจสอบ และมีการปรึกษาหารือถึงอุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นในการตรวจสอบ เพื่อให้ได้มาซึ่งเอกสาร หลักฐานที่ถูกต้อง 3) การทุจริตที่เกิดจากการเข้าแทรกแซงของผู้บริหาร ผู้สอบบัญชีควรแสดงความเห็นอย่างมี เงื่อนไขกรณีมีสาระสำคัญ หรือแสดงความเห็นว่างบการเงินไม่ถูกต้องกรณีมีสาระสำคัญมากต่องบการเงิน หากได้ รายงานการทุจริตหรือข้อผิดพลาดต่อผู้บริหารกิจการแล้วไม่ได้รับการแก้ไขในงบการเงินอย่างเหมาะสม

การทุจริตในงบการเงินมีความซับซ้อน และยากต่อการตรวจพบจากการศึกษาข้างต้นบทความนี้มีข้อเสนอแนะ อยู่ 3 ประการที่ผู้สอบบัญชีต้องคำนึงถึง 1) ผู้สอบบัญชีต้องมีความรู้ความเข้าใจในการเข้าถึงข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยี สมัยใหม่ 2) สถาบันการศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรการบัญชีต้องตระหนัก ปลูกจิตสำนึกถึงหลักพื้นฐานแห่ง

จรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี การสอนให้สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนความซื่อสัตย์สุจริต ความเที่ยงธรรม และการปฏิบัติงานด้วยความเอาใจใส่เต็มความสามารถในการประกอบวิชาชีพบัญชี 3) ในยุคที่เศรษฐกิจตกต่ำเป็นอย่างมามีแนวโน้มการทุจริตในองค์กรหรือทุจริตในการเงินจะมีมากขึ้น ผู้สอบบัญชีหรือหน่วยงานกำกับดูแลควรกำหนดให้มีการฝึกอบรม เพิ่มทักษะในการตรวจสอบแบบสืบสวน สอบสวน หรือที่เรียกว่านักบัญชีนิติเวชศาสตร์ (Forensic Accounting) เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าแก่ผู้สอบบัญชีจากที่เคยเป็นผู้สอบบัญชีแบบดั้งเดิมและฝากให้คิดกันถ้านักบัญชีหรือผู้สอบบัญชีไม่จริงจังหรือใส่ใจกับการทุจริต ให้คิดกันเอาเองว่าในยุคโรคอุบัติใหม่เกิดระบาดแล้วระบาคือ เศรษฐกิจตกต่ำถึงที่สุดการทุจริตจะสร้างความเสียหายให้กับธุรกิจและประเทศชาติอีกมากมายเท่าใด

เอกสารอ้างอิง

- กิตติ เตชะเกษมบัณฑิตย์. (2563). *ยกระดับการตรวจสอบบัญชีด้วยนวัตกรรมการตรวจสอบ*. Newsletter. สืบค้นจาก <https://www.tfac.or.th/Article/Detail/127427>.
- ฐิตาภรณ์ สันจรรณศักดิ์. (2556). การทุจริตโดยการตกแต่งงบการเงิน. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติประจำปี 2556 สมาคมสถาบันอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย*, (น.1454-1467). สืบค้นจาก <https://www.spu.ac.th/uploads/contents/20161121111853.pdf>.
- ประมวลกฎหมายอาญา. (2542). มาตรา 1 บัญญัติว่าด้วย “โดยทุจริต” หมายความว่า เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น. สืบค้นจาก <https://www.krisdika.go.th/librarian/getfile?sysid=390505&ext=htm>.
- ภัทรพรรณ กรรณ และประเวศ เพ็ญวุฒิกุล (2561). KAM กับการเปลี่ยนแปลงหน้ารายงานของผู้สอบบัญชีที่มีความท้าทายต่อผู้สอบบัญชีรับอนุญาต. รายงานสืบเนื่องจาก (proceedings) การประชุมทางวิชาการระดับชาติ UTCC Academic Day ครั้งที่ 2 วันที่ 8 มิถุนายน 2561 (น. 571-584). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- ศิลปพร ศรีจันทเพชร. (2550). ความรับผิดชอบของผู้สอบบัญชีต่อการทุจริตและข้อผิดพลาด. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 3(7), 22-26.
- สมชาย ศุภธาดา. (2553) รายงานต่อประชาคมโลกเรื่อง “การทุจริตฉ้อฉลในองค์กร”. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 6 (17), 16-18.
- สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. (2555). *มาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 240 ความรับผิดชอบของผู้สอบบัญชีเกี่ยวกับการพิจารณาการทุจริตในการตรวจสอบงบการเงิน*. สืบค้นจาก https://acpro-std.tfac.or.th/uploads/files/TSA/2561_TSA240.pdf
- สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. (2563). *การปฏิบัติงานตรวจสอบในสถานการณ์โรคระบาด*. สืบค้นจาก <https://www.tfac.or.th/upload/9414/3xkINpMjk.pdf>.
- สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. (2562). *มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 1 การนำเสนองบการเงิน*. สืบค้นจาก <https://www.tfac.or.th/upload/9414/HozohCadYC.pdf>.
- Association of Certified Fraud Examiners (ACFE). (2012). *Report to the nation on occupational fraud and abuse*. Global Fraud Study. Retrieved from <https://www.acfe.com/>.
- Hopwood, W. S., Leiner, J. J. and Young, G. R. (2009). *Forensic accounting*. International edition. McGraw-Hill.
- Singleton, T. W., Singleton, A., Bologna, J., & Lindquist, R. (2006). *Fraud auditing and forensic accounting*. New York: John Wiley & Sons.